

NÄR DET VÄRSTA HÄNDER

Fly, sök skydd, larma. Det är mantrat att ha i huvudet vid pågående dödligt våld, PDV. Det är visserligen mycket ovanligt, men det gäller ändå att vara väl förberedd om det skulle ske – oavsett om du arbetar i skola, butik, på kontor eller på någon annan arbetsplats.

På vårterminens första dag, den 10 januari 2022, händer det som inte får ske. I ett klassrum på NTI-gymnasiet i Kristianstad knivhugger en 16-årig elev en jämnårig klasskamrat och en lärare svårt innan han övermannas av läraren. Skolattacken är den andra på kort tid i Skåne och några månader senare, den 21 mars, kommer en tredje attack att ske på Malmö latinskola. Denna gång med dödlig utgång då två lärare knivhuggs till döds av en elev. Hela Skolsverige chockas.

Samtliga dessa skolattacker går under beteckningen PDV som står för pågående dödligt våld. En handling som är extremt våldsamt, som utspelar sig här och nu och där gärningspersonen har som enda avsikt att döda, ofta så många som möjligt. Det kan vara en skolattack som de i Kristianstad och Malmö, ett terrordåd som det på Drottninggatan eller en kriminell uppgörelse på allmän plats.

Trots den sorgliga statistiken under det gångna året är det mycket ovanligt med PDV i svenska skolan – sedan 1960-talet har det skett 13 fall. Det betyder däremot inte att PDV och det förebyggande arbetet kring det ska ligga långt ner på agendan. Tvärtom säger Kim Norman, före detta polis som i dag arbetar som säkerhetsstrateg på Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad där han utbildar lärare och skolledare i hantering av en PDV-situation.

Även om om PDV-händelser sker väldigt sällan i Sverige så får de stora konsekvenser när det väl händer.

– Därför är det så otroligt viktigt att vi som samhälle och arbetsgivare vågar prata om det för att vara förberedda om det mot förmodan skulle ske.

Vid pågående dödligt våld måste

Kim Norman

man agera, trots att informationen om vad som sker ofta är mycket knapphändig.

– Det går emot instinkten att stanna upp, ta in mer information och analysera den innan vi gör något, säger han och fortsätter:

– Den tiden finns inte där och då, därför gäller det att i förväg fundera kring hur du ska bete dig. För du måste agera på någon slags intuition, ofta med knapphändig information och det kräver mental förberedelse.

Det absolut mest grundläggande, och något som ska etsas in i minnet hos alla, är ramsan fly, sök skydd, larma – i den ordningen.

– PDV är en extrem situation och då ska du

alltid sätta dig själv i säkerhet först, antingen genom att fly om det går, eller söka skydd om det inte går att fly. Först därefter ska du larma och varna andra, säger Kim Norman och förtydligar:

– Här gäller inte vanliga utrymningsrutiner på samma sätt som till exempel vid brand där alla ska samlas vid en uppsamlingsplats och räknas in. I stället gäller det att ta sig så långt från situationen så snabbt som möjligt.

Skulle det inte gå att fly, om du till exempel är högt upp i ett flervåningshus, så måste du ta skydd genom att gömma dig.

– Det är förstås en bedömningsfråga i varje enskild situation. Men om du måste ta skydd i stället för att fly så är det viktigt att komma ihåg

FOTO: JOHAN NILSSON/TT

Den 10 januari i år skedde en knivattack, utförd av en sextonårig elev, på NTI-gymnasiet i Kristianstad.

” Om du måste ta skydd är det viktigt att komma ihåg att stänga av ljud och ljus på mobilen.

Kim Norman, säkerhetsstrateg på Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad.

att stänga av ljud och ljus på mobilen men även att veta hur du ska agera när du väl kommer fram från ett gömställe. För det är inte säkert att polisen förstår att du inte är en av förövarna och det kan bli livsfarligt om de inte förstår detta.

Den sista delen i mantrat – larma – handlar

förstås om att så snabbt som möjligt kontakta polisen men också att varna omgivningen om att inte gå till platsen. Här har Kim Norman ett tips.

– Jag tycker att alla ska ladda ner 112-appen i sin telefon. Då får 112 automatiskt din GPS-position när du kontaktar dem med ett knapptryck. Det är bra i en stressad situation eftersom du då kanske inte har koll på adressen där du är.

Vem är det då som begär den här typen av ex-

trema våldshandlingar i skolmiljö?

– Det är så gott som alltid en man, mellan 15–25 år. Personen har som regel begränsat socialt umgänge och är ofta isolerad. De agerar ensamma och har sällan någon kriminell koppling. Vid en analys efter dådet märker man ofta att de har lidit av psykiska problem.

Ett dilemma är att handlingen sker på skolan där de själva är, eller har varit, elever. Det gör att personalen inte tycker det är märkligt att personen befinner sig där och inte har någon anledning att undra över det.

– Ofta är de också överintresserade av vapen, kanske ritar de vapen i skolboken, pratar om olika ammunitionstyper eller visar en fascination för tidigare skolattacker. Många har historiskt sett har varit väldigt inspirerade av skolskjutningen i Columbine i USA, säger Kim Norman.

” Det är ett allvarligt och svårt ämne, men det är ändå viktigt att man vågar prata om det.

Catrine Hedlund, rektor på Blackebergs gymnasium.

Catrine Hedlund, rektor på Blackebergs gymnasium och Kim Norman, säkerhetsstrateg på Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, inventerar skolans akuttavlor.

På Blackebergs gymnasium i västra Stockholm arbetar man systematiskt med förebyggande arbete mot PDV. Rektor Catrine Hedlund var tidig att anamma stadens erbjudande om utbildning och stöd i frågan.

– Det finns alltid en viss oro att vi ska råka ut för en skolattack, men vi känner oss inte dagligen oroade för att det ska hända. Däremot måste vi vara förberedda och veta hur vi ska agera om det skulle ske. Men som rektor är jag främst pedagogisk ledare och har inte samma kunskap som en säkerhetsexpert. Därför blev jag väldigt glad när jag hörde att Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad kunde hjälpa till.

Skolan har bland annat haft föreläsningar för personalen och uppföljningar med diskussion kring olika scenarier och case på arbetsplatsträffar.

– Det är ett allvarligt och svårt ämne, men det är ändå viktigt att man vågar prata om det. Risken för en attack ökar ju inte bara för att vi pratar om det. Däremot ger det oss möjlighet att agera mer konstruktivt om det skulle hända, säger Catrine Hedlund.

Hos personalen har utbildningarna kring PDV tagits emot väl.

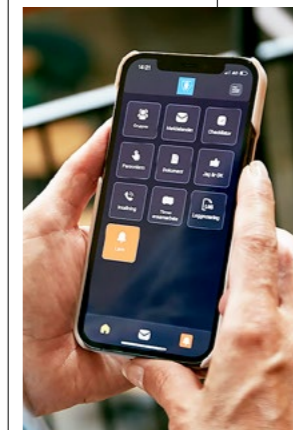
– Alla tycker det är bra att vi pratar om det. Sen reagerar alla förstås olika beroende vad de själva har med sig i bagaget och hur de är som person. En del vill ha facit på hur de ska agera om en PDV-situation uppstår, men det finns ju inte. Därför pratar vi om olika scenarier och hur man skulle kunna agera om något liknande skulle ske.

Utöver utbildningarna har Blackebergs gymnasium även sett över sitt skalskydd, köpt in en larmapp som alla lärare har på sina mobiler och som går igenom även om telefonen eller datorn är på tyst läge. Dessutom har de inventerat alla skolans sjukvårdsväskor och akuttavlor.

– PDV-utbildningen gjorde att vi fick upp ögonen för hur viktigt det är med sjukvårdsutrustning och att alla känner till var den finns och hur den används. För vid en PDV-händelse är polisens prioritet inte att vårda skadade utan att stoppa gärningsmannen. Nu har vi sjukvårdsväskor på varje plan i skolan, det hade vi inte tidigare, säger Catrine Hedlund.

Att bra koll på sjukvårdsväskor och första hjälpen-artiklar kan göra stor skillnad är något som Per Geijer, säkerhetschef på Svensk Handel instämmer i och som deras medlemmar vittnade om efter terrordådet på Drottninggatan.

– När vi pratade med våra medlemmar efter terrordådet var det flera av dem som var överraska-

På Blackebergs gymnasium har alla lärare en larmapp på sina mobiler ifall något oväntat skulle hända.

de över hur stor skillnad det faktiskt gör att ha koll på och kunskap kring första hjälpen och omhändertagande. Innan dådet hade man kanske tänkt ”Hur ska jag kunna göra skillnad?” men det visade sig att det faktiskt går att påverka med små medel som att stoppa blödningar och lägga förband, säger han och tillägger:

– Jag är övertygad om att den insikten har hjälpt till i den utrollningen vi har sett där många medlemmar har skaffat sig bättre utbildning i första hjälpen, bättre hjärtstartare och liknande.

För det är förstås inte bara skolan som kan råka ut för en PDV-händelse. Andra arbetsplatser kan också drabbas, inte minst handeln. Det såg vi både på Drottninggatan 2017 och på Ikea 2015 när två personer knivmördades av en besinningslös gärningsperson. Det finns dock en väsentlig skillnad jämfört med skolattacker.

– Handeln i sig är sällan själva måltavlan för dådet utan snarare arenan där det sker, det märker vi även med andra situationer som våld i nära relationer och liknande. Med det sagt så sker våldet på våra medlemmars arbetsplats och det är förstås något vi måste ha en beredskap för, säger Per Geijer och tillägger att Svensk handel inte utbildar sina medlemmar specifikt i PDV-beredskap men att det ingår i övriga säkerhetsutbildningar som erbjuds.

Linus Lexell är Business Risk & Compliance Manager på Ikea i Sverige. Händelsen →

PDV – VAD ÄR DET?

PDV står för pågående dödligt våld. Det är extremt våldsamt och sker här och nu.

Vid småskaligt PDV är det 1–2 gärningspersoner med enkla medel.

Vid storskaligt PDV är det flera gärningspersoner med skjutvapen.

Storskaliga händelser kan följas av flera koordinerade attacker.

Gärningspersonerna är oftast villiga att offra

sina liv och utföra sina handlingar till dess att de blir avbrutna av polis.

Våldet är riktat mot företrädare för staten eller allmänheten.

I de flesta fall är våldshandlingarna över på 15 minuter. Många blir svårt skadade i händelsen.

(Källa: Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad och MSB)

FOTO: FELIPE MORALES/AFONBLADET/TT

Två personer knivmördades på Ikea i Västerås 2015.

” Vi bidrar till den generella säkerheten i samhället när alla våra medarbetare utbildas i dessa frågor.

Linus Lexell, Business Risk & Compliance Manager Ikea i Sverige.

i Västerås var före hans tid men han säger att den förstas har lett till att ett redan bra säkerhetssystem har förbättrats ytterligare och att det förebyggande säkerhetsarbetet på Ikea har allra högsta prioritet. Där ingår även utbildning i PDV.

– Vi jobbar efter konceptet ”run, hide, tell” som ju är detsamma som ”fly, sök skydd, larma” och utbildar all vår personal i detta. Det sker dels vid introduktionen av nyanställda, då alla går en speciell säkerhetsutbildning, dels repeteras det för all personal årligen.

För trots att varuhusen i sig sällan är gärningsmannens måltavla så är det ändå en allmän, öppen plats där många människor rör sig och därmed finns såklart risken, precis som för alla sådana platser.

– Vid dådet på Ikea i Västerås var det inte heller varuhuset som var måltavlan, utan gär-

ningspersonen hade andra motiv. Men eftersom vi är en plats som är öppen för alla så är vi alltid medvetna om att likväl som en attack kan ske på ett torg eller centrum så kan det hända här hos oss. Därför måste vi vara förberedda.

Med över 150 000 anställda över hela världen bidrar Ikea inte bara till säkerheten på sina egna varuhus, utan också generellt i samhället, tack vare att sina systematiska säkerhetsutbildningar, anser Linus Lexell.

– PDV är bara en av flera säkerhetsrisker som vi har ett systematiskt arbete kring. Brandsäkerhet och första hjälpen är andra viktiga delar. Och eftersom vi är så stora globalt blir det ringar på vattnet. Vi bidrar till den generella säkerheten i samhället när alla våra medarbetare utbildas i dessa frågor och vet hur de ska agera om något skulle ske, även utanför deras arbetstid.

Det är en tanke som Kim Norman också återkommer till. PDV är visserligen sällsynt och risken för att det ska ske på den enskilda skolan eller arbetsplatsen är liten. Men ute i samhället, på stan, i en galleria eller på tunnelbanan är risken större. Därför måste utbildning kring PDV ses ur ett större perspektiv.

– Jag tycker det borde ingå i allmänbildningen att veta hur man ska agera vid sådana här händelser. Men för att det ska bli så måste vi våga prata om det! För beredskap bygger man inte när något har hänt, det måste göras innan. ●

TIPS

SÅ ÖKAR NI BEREDSKAPEN FÖR PDV

1 Ladda ner 112-appen på din mobil. Då får 112 automatiskt din position när du kontaktar dem. Det är bra eftersom du i en stressad situation kanske inte har koll på adressen där du är.

2 Sätt upp en lapp i fikarummet och på andra lämpliga platser där det står vilken adress ni har och eventuellt namn på byggnaden.

3 Samma sak här: i en stressad situation

kan detta vara avgörande när du ska kontakta SOS.

4 Se till att alla medarbetare har koll på var första hjälpen och sjukvårdsutrustningen finns på arbetsplatsen.

5 Repetition är kunskapens moder! Hitta en systematik för hur ni ska inkludera PDV i er säkerhetsutbildning och se till att de repeteras en gång per kvartal eller halvår, så att både nya och gamla medarbetare alltid har det färskt i minnet. Det är en liten del i att bygga en hel säkerhetskultur.

6 Ofta efterfrågas fysiska åtgärder som låsta dörrar, larmbågar och liknande. Men en låst dörr hindrar inte en elev som går på en skola att ta sig in.

7 Vid en PDV-händelse ska man inte stänga in sig och barikadera dörren. Då är det i stället FLY som gäller i första hand, och sök skydd i andra hand.

Källa: Kim Norman

Konfliktdämpande förhållningssätt i praktiken.

Skräddarsydd utbildning anpassad utifrån er verksamhets behov och arbetssituation. Utbildningen ger konkreta verktyg och metoder för att förebygga och hantera utagerande eller våldsamma situationer. Med fokus på ett värdigt och tryggt bemötande.

Utbildningen är mycket omtyckt bland personal inom skola, HVB, äldreomsorg, LSS, psykiatri, socialtjänst, handläggare, inspektörer, butik m fl.

– Mycket nöjd med utbildningen. Gav konkreta och enkla tips som kommer att göra mig tryggare i arbetet. Samira, HVB

Utbildningen går att genomföra som online-föreläsning, fysisk kurs eller webbaserad.

Durewall Institutet
www.durewall.se 0771-220 700